

Jesse Owens

Den svarte amerikanaren Jesse Owens tog fira gull i Berlin-OL i 1936, foran auene på ein sure Adolf Hitler – men han fekk ligavel ikkje heltastatus i hjemlandet. På den tiå va der fanatiske tilhengere av den kvide rase på begge sider av Atlanteren.

James Cleveland Owens blei født 12. september 1913 i Oakville, Alabama. Han fekk klengenavnet J.C., og han va ni år då familien flytta te Cleveland, Ohio. På den nye skolen svarte han J.C. då «frøken» ba om navnet. Hu trodde at han sa Jesse, og skreiv det ner i bogå. Dermed blei det Jesse resten av livet.

Før OL i Berlin va Jesse Owens så populær i Tyskland at jentene sto og ropte «Wo ist Jesse? Wo ist Jesse?» te den amerikanske troppen, og Owens fekk besøg av Adi Dassler, grunnleggeren av Adidas. Der og då blei fyste sponsoravtale gjort med ein afro-amerikansk idrettsmann.

Både på 100 og 200 meter satte Jesse Owens ny verdensrekord – på henholdsvis 10,2 og 20,7 – men tidene blei ikkje godkjent på grunn av sterk medvind. På 4 x 100 meter stafett derimod blei det ny verdensrekord. Owens (fysste etappe) og de tri lagkameratane løpte inn te 39,8 – 1,3 sekund foran Italia og 1,4 foran Tyskland. (Sorry, Adolf.)

I lengdefinalen tog Owens et halvhjerta oppvarmingshopp, men arrangøren meinte at det va fyste forsøg! Og då Owens mislyktes i andre hopp, fekk han hjelp av den tyske konkurrenten Luz Long, så va nazimodstander og ein god venn av Owens. Long råda Owens te å satsa litt bag planken for sikkerhets skyld. Det gjekk bra, og Owens fekk tri hopp te.

Foran femte omgang leda Owens med 7,87 foran Long så hadde 7,84. Då Long sko hoppa, kom der et taktfast rob fra publikum om ka de ønskte: «Sieben siebenundachtzig, sieben siebenundachtzig...» Og Long gjorde akkurat det – han hopte 7,87 og tog ledelsen med bedre andre hopp enn Owens. Publikum hylte av begeistring, men Owens beholdt roen. Han gjekk bort og håndhilste og gratulerte Long – kaldt og rolig foran heile verden. Så svarte Owens med å hoppa 7,94.

I sjette omgang mislyktes Long, og Owens hadde gullet i lommå då han sko hoppa for siste gang. Han smilte og vinkte te publikum, før han tog fart og gjorde OLs siste offisielle lengdehopp – det målte 8,06, ny olympisk rekord.

(Jesse Owens hadde året før – 25. mai 1935 – satt ny verdensrekord i lengde med 8,13. Rekorden sto i 25 år før ein aen svart amerikanar, Ralph Boston, slo te med 8,21 i 1960. Og Owens va på tribunen i Roma i 1960 då Boston satte ny olympisk rekord med 8,12 og vant OL-gull i lengde – med 1 cm.)

Men i Berlin blei det ett hopp te. Den kvinnelige, tyske filmfotografen Leni Riefenstahl gjekk bort te Owens og sa at hu hadde gått glipp av vinnarhoppet, og hu spurte pent om han ikkje kunne hoppa ein gang te? Det va greit. Funksjonærene hadde ikkje jevna ud grobå itte 8,06-hoppet, og publikum fekk oppleva at Owens satte ner beinå på nøyaktig same sted. 8,06 igjen.

Long va den fyste te å gratulera med gullet. Jesse Owens og Luz Long beholdt det goda vennskapet te 1943 då tyskeren blei drept i krigen.

Owens skreiv i biografien fra 1970: «Då eg passerte kansleren Adolf Hitler, reiste han seg og vinkte, og eg vinkte tebage. Eg syns at journalistene viste dårlig smag då de kritiserte tidens store mann i Tyskland.»

Onna OL i Berlin blei Owens entusiastisk feira daglig av 110.000 mennesker på Olympiastadion, og han blei enormt populær. Mens han i Tyskland hadde de same rettigheter som adle andre – og med den største selvfølge kunne bo på etkvert hotell samen med kvide folk og reisa med etkvert transportmiddel – blei han i USA sett på som annenrangs fordi han va svart. Då han kom tebage te New York, måtte han ta vareheisen for å komma te en mottagelse te hans ære på Waldorf-Astoria hotellet.

Owens skrev i biografien: «Då eg kom tebage te hjemlandet mitt, fekk eg ikkje sidde fremme i bussen – eg måtte gå inn den bagerste dørå. Eg fekk ikkje bo der eg ville. Eg blei ikkje invitert te å håndhilsa på Hitler, men eg blei heller aldri invitert te Det hvite hus for å håndhilsa på presidenten.»

President Franklin D. Roosevelt nekta å invitera Owens te Det hvite hus fordi han va midt i ein valgkamp, og ikkje ville «fornærma sine velgere», særlig i sørstatene kor de svarte fremdeles blei utsatt for lynchjinger og behandla som slaver. Owens skreiv at det va Roosevelt, og ikkje Hitler, så hadde nekta å gi han den anerkjennelsen han fortjente.

Itte OL i 1936 skreiv den norske forfatteren Nordahl Grieg et sterkt, ironisk dikt om den raske «niggeren» og germanerne:

Niggeren Owens sprinter, germanerne stuper sprengt.

Det blonde stadion undres, og Føreren mørkner strengt.

Men tenk da med trøst på alle jødiske kvinner og menn som sprang for livet i gaten – dem nådde dere igjen!

I 1976 blei Jesse Owens tildelt Presidentens frihetsmedalje av president Gerald Ford. Altså bare 40 år itte bragden i Berlin – ikkje dårlig!

Jesse Owens røykte en 20-pakning om dagen i 35 år og døde av lungekreft 31. mars 1980, 66 år gammel.